

Kanal : HT Bloomberg TV
Program : Zeynep Özyol ile 60 Dakika
Sunucu : Zeynep ÖZYOL
Konuk : Prof. Dr. Dilek TEKER
Video Adresi : <https://youtu.be/Bham7UW8aPc>
Yayın Tarihi : 10.05.2023

Zeynep Özyol: “Finansal Piyasalarda Yatırımcı Davranışı ve Risk Algısı Düzeyi” bu çalışmayı yapan isim konuğumuz olacak şimdi Prof. Dr. Dilek TEKER. Hoş geldiniz yayına,

Dilek Teker: Hoş bulduk. Zeynep Hanım iyi yayınlar.

Zeynep Özyol: Sağ olun. İyi akşamlar. Şimdi bu çalışmanızı biraz sizinle konuşmak, detaylandırmak, ayrıntılarına bakmak istiyoruz. Yatırımcının -şöyle direkt onunla başlayalım-Türkiye’de bir numaralı tercihi ne, ne çıkıyor öne?

Dilek Teker: Bir numaralı tercihi döviz çıkıyor. Bu arada en başında söyleyelim, bu son 3 yıldır benim kişisel bir projem, 2021 yılından beri yürütüyorum. Dolayısıyla son 3 yıllık aslında içeride birikmiş bir veriden bahsediyoruz. Ve 3 yıl içerisinde çokta fazla bir fark etmedi. 3 yıldan beri yatırımcı bir numaraya döviz koymuş durumda. Tabii sıralama farklı örneğin kadın erkek farklı bir şey söylüyor ya da yaş gruplarına göre farklı bir şeylerden bahsediyoruz. Örneğin biraz isterseniz bahsedelim. İşte 2 numaraya hisse senedini konumlandırmış yatırımcı, 3 numaraya altın demiş. Farklı şeyler aslında biz burada sorguluyoruz. Yani bir anlamda hani bu ankette amaçladığımız hani biz yatırımcılar olarak hep getirinin peşinden koşuyoruz ama bir de risk konumlandırması yapma konusunda ne kadar başarılıyız ya da bir yatırım yaptığımızda acaba riskin ne olduğu konusunda ne kadar bilgi sahibiyiz ya da yatırımcı kendini ne kadar bilgi sahibi görüyor? Bunu aslında sınamaya çalışıyoruz. Farklı birtakım parametreleri sorduk. Örneğin; işte bir süredir çok konuştuğumuz bir mevzu var. Biliyorsunuz Türkiye piyasalarında işte TL’nin çok düşük değerlendirildiği ve kurun yukarıya doğru tırmandığı her ne kadar bir süredir stabil gitmeye çalışsa da böyle bir yukarıya doğru ivmelendiği bir dönem yaşıyoruz. İster istemez hem Türkiye piyasalarında hem küresel piyasalarda yüksek enflasyona da bağlı olarak bir negatif reel getiri koşullarından bahsediyoruz. Tabii bu ister istemez bizim işte finans akademisyenleri olarak hep vurguladığımız portföy oluşturmanın önemi ama portföy oluşturmanın olmazsa olmazlarından tahvil, bono çünkü bunlar aslında bir anlamda emniyet kemeri şeklinde görev yapar bir portföyde. Yatırımcı bunları biraz işin esası geriye doğru atmış durumda Zeynep Hanım. Şeyi sorduk, yastık altı ki Türkiye’de birkaç ay öncesine kadar tartıştığımız bir mevzuymuştu bu bizim. Yastık altı konusuna çok meyil eden bir yatırımcı yok. Bu güzel bir sonuç, beklediğimiz bir sonuç aslında.

Zeynep Özyol: Bu ne kadardır yani bu çünkü Türkiye’de bir temadır. Yatırımcı için yastık altı teması hatta yani yastık altını çekmek için politikalar oluşturulur. Dolayısıyla ne kadarlık bir sürede böyle bir değişim gözlediniz siz?

Dilek Teker: 2021 yılından beri yastık altı, o bizim önüne koyduğumuz ürünler içerisinde yatırımcının hep en sona koyduğu bir şey yatırım aracı demeyeceğim artık saklama aracı diyeceğim ve çok küçük bir oran.

Zeynep Özyol: Şimdi o zaman biraz bu çalışmanın konusu olan demografileri de bize anlatın. Yani hangi yaş grupları, hangi sosyo-ekonomik sınıflarla yaptınız bunu ve kadın-erkek oranı?

Dilek Teker: Yani bu çok önemli çünkü zaten bir anketi anlamaya çalıştığınızda o kişiyi o cevaplayanları doğru test ediyor olmamız lazım. Bizim örneklemimizin %76'lık bir kısmı 26-50 yaş aralığında dolayısıyla hani yaş grubu olarak dikkate aldığımızda iş tecrübesini de beraber söyleyeyim yaklaşık %75'lik bir kısmı 5 yıl ve daha üzeri iş tecrübesine sahip. %100'ü üniversite mezunu, %30'u doktora mezunu tabii ki alt kırılımları var. Çok sayılara boğmak istemem bizleri izleyenleri ama şöyle bir genel profil çizmek ismek isterim. Yaş kategorisi olarak hani mezun olmuş, birkaç yıllık iş tecrübesine sahip, iyi eğitilmiş bir kitleden bahsediyoruz aslında bu soruları yönelttiğimiz ve bize cevap veren kitlenin. Kadın-erkek oranımız bizim 3 ankette de hemen hemen hep aynı. %45 ve 55, %45 kadın 55 erkek şeklinde değişiyor. Bu arada bu demografik veriler bir anketi analiz etmemize bize son derece yardımcı olan birtakım alt kırılımlar. Bugün çok vaktimiz olmaz. Bunlara değinmeyiz ama biz akademik olarak işte yaş x, y ve z jenerasyonlarını tartışıyoruz. Acaba bir farklılık var mıdır, kadın-erkek arasında bir farklılık var mıdır? diye bunları ayrıca akademik olarak da test ediyoruz.

Zeynep Özyol: Onu ayrıca sormak istiyorum. Zaten ona bir başlık açacağım.

Dilek Teker: Tamam.

Zeynep Özyol: Siz devam edin.

Dilek Teker: Dolayısıyla demografik veriler olarak bu şekilde özetleyebiliriz aslında.

Zeynep Özyol: Tamam. O zaman geçelim kadın-erkek farklarına. Tabii orada yaş grupları arasında çok temel böyle hani dikkate değer farklılıklar varsa onu da alalım? Ama kadın ve erkeklerin risk algısı, risk yaklaşımı, risk analizi arasındaki temel farklar ne? Onu da merak ediyorum.

Dilek Teker: Yani tabii yaş grupları arasında temel farklılıklar var. Yani örneğin biz birtakım sorular sorduk. Kripto parayla ilgili sorular sorduk ki ilerleyen dakikalarda buraya da geliriz. Yaş ortalaması daha düşük olan bir kitlenin kripto paralara daha yatkın olduğunu çok net bir şekilde gözlemliyoruz. Biraz yaş ortalaması yukarıya doğru çıktığında kripto paraya olan eğilimin çok daha düştüğünü görebiliyoruz. Dolayısıyla gençlerde yani z kuşağı ki biz bunu kendi eğitimlerimiz ve üniversite hayatından çok net bir şekilde görebiliyoruz. Bu yeni yapay zekaları ya da blockchain teknolojileri, kripto paraları konuştuğumuz da hemen önlere gelip kendilerini belli edebiliyorlar. Biraz daha ilginin daha kuvvetli olduğunu çok net görebiliyoruz burada.

Zeynep Özyol: Peki gelelim, kadın-erkek farklarına.

Dilek Teker: Şimdi kadın erkekle ilgili şunu söylemek isterim. Biz birtakım soru kütleleri verdik örneklemimizin önüne ve işte örnek veriyorum. Demin konuştuğumuz konuyu kadın erkek versiyonu içerisinde belki konuşmak iyi olabilir. Dedik ki: "Bugün bir portföy oluştursaydınız ilk neye yatırım yapardınız?" Erkek, ilk döviz konumlandırıyor. Kadın, ilk altına yatırım yapmanın daha doğru bir yaklaşım olduğunu söylüyor. Örneğin; erkeğin ilk üçü erkek yatırımcı da döviz, hisse senedi ve altın olurken; kadın, altın, döviz ve gayrimenkulün ilk üçe daha uygun olacağını söylüyor ve bu anlamda bir eğilimi olduğunu özellikle vurguluyor. Bunun dışında işte diyelim

finansal piyasalarda yatırım yaptığında hepimiz için bu böyledir. Yani şey daha yüksektir kaygı duyarız. Yani gidip bir devlet tahvil ya da hazine bonosu almıyorsanız ki bugün portföylerin çok küçük bir kısmı bunlardan oluşuyor. Kadınların para kaybetme konusunda daha büyük stres duyduklarını, daha büyük bir risk algısı içerisinde olduklarını biz buluyoruz kendi çalışmalarımızda. Kadınlar daha fazla bu para kaybetme korkusunu üzerlerinde taşıyorlar. Kripto para yatırımı yapanlarında analizini yaptığımızda bunların içerisinde aslında çok büyük bir çoğunluğunun erkek yatırımcı olduğunu gözlemleyebiliyoruz. Temel olarak bunlardan bahsedebilirim kadın ve erkek ayrımı konusunda.

Zeynep Özyol: Yani erkeklerin risk alma oranı ve ne derler iştahı daha yüksek anladığımız kadarıyla. Kadınlar daha güvenli tercihler peşinde öyle mi?

Dilek Teker: Öyle gibi görünüyor. 3 yıldır bu değişmedi. En azından onu söylemek isterim.

Zeynep Özyol: Peki peki sizin anketinizin konusu olan grup, finansal bilgileri nereden ediniyor? Yani karar verirken nerelere bakıyor?

Dilek Teker: Şimdi bu çok önemli. Bunu vurguladığımız iyi oldu. Bir kere internet bugün artık sınırsız bir kaynak yani herşeyi internette araştırarak gidiyoruz. Biz de bu soruyu yönelttik aslında yatırımcıya yani “Nereden bu bilgileri elde ediyorsun ya da aslında daha doğrusu yatırım kararı verirken bu bilgileri nereden buluyorsun ve buna göre yatırım kararını dizayn ediyorsun?” dediğimizde çok ciddi bir kütle internet kaynağını ön plana çıkardı. Bu çok şaşırtıcı bir durum değil aslında. Bugün elimizde cep telefonu, önümüzde tablet bilgisayar aradığımız herşeyi internette bulabiliyoruz. Çok büyük veriden bahsettiğimiz bir dönemden geçiyoruz. Fakat tabii şunu da vurgulamak lazım. Özellikle finansal okuryazarlık çerçevesinde internetteki dönen her bilginin çok doğru bilgi olmadığını net bir şekilde altını çiziyor olmak lazım. Yani örneğin yatırımcı profiline baktığımızda ya da bizim anketimizdeki soru geri dönüşlerine baktığımızda sosyal medyada aldığı bilgilere göre yatırımlarını yönlendiren bir hisse senedini alan satan ya da herhangi bir kriptoya yatırım yapan bir kitle olduğunu gözlemleyebiliyoruz. Bu çok net. Televizyon kanallarında da gördüğümüz birtakım olgular dolayısıyla internet konusunda çok büyük bir çoğunluk bunu kullanıyor. Ama vurgulamak lazım ki kaynakların güvenli oluyor olması son derece önemli. Hele ki sosyal medya biraz geri adımda durmamız gereken bir yer.

Zeynep Özyol: Peki. Şimdi yatırımlarını ne sıklıkta kontrol ediyor insanlar?

Dilek Teker: Bu bu bizim oldukça önemsemişimiz bir soru. Şimdi son 3 yıldır biz bu anketi yapıyoruz. Son 3 yıldır benzer sonuçları elde ediyoruz. Bizim örneklemimizin %70’inden fazla bir kesimin günde en az birkaç kere paralarını kontrol ettiği bilgisi var elimizde. Yani bu sürekli olarak bizim elimizde cep telefonu, önümüzde tablet paramızın durumunu sorguluyoruz. Şimdi tabii bu çok normal aslında Zeynep Hanım. Şimdi yatırım profiline baktığımızda, işte yatırımcı 1 numaraya döviz koymuş ya da ilk üçe hisse senedini koymuş. Dolayısıyla dövizin portföyde ağırlıklı olduğu ya da hisse senedinin ağırlıklı olduğu bir durumlarda yatırımcının hani bu konuda kaygı duyması ve sürekli olarak parasını kontrol altında tutmaya çalışması hani son derece normal. Dolayısıyla çok önemli bir kitle aklımızda sürekli paramızın nereye doğru evrildiğini test etmeye çalışıyoruz ve kontrol ediyoruz diyen önemli bir kitle olduğunu bulduk.

Zeynep Özyol: Peki, kripto kısmına geçelim isterseniz. Kripto başlığındaki bulgularınız neler? Yatırımcı buna nasıl bakıyor, çekinceleri neler? Aslında epey çekinceleri olduğunu, riskli bulduklarını anlıyoruz sizdeki verilerden ama tercih noktasında nasıl şekilleniyor?

Dilek Teker: Şimdi biz öncelikle örneklemimize şu soruyu yönelttik. Anketin farklı farklı bölümleri vardı. İlk şimdiye kadar konuştuğumuz genel bir eğilim. Bundan sonraki kısımda kısaca bahsedeceğimiz kripto para piyasalarına nasıl bakıyorlar? Bu bilgileri nereden alıyorlar? Yatırım yapıp yapmadıkları yapmıyorlar ise neden yapmıyorlar? Bunu sorgulamaya çalıştık. Şimdi fakat buraya gelmeden şöyle bir soruyla başladık aslında soru kümemize. Dedik ki: “Sana göre hangisi daha yüksek riskli hisse senetleri mi, kripto paralar mı? Cevabı biliyoruz aslında hepimiz. Burada çok ezici bir güç kripto paranın yatırımcı tarafından daha yüksek riskli olarak algılanması yönünde oldu. Bu bildiğimiz bir cevap. Buradan sonrasında şunu sorguladık örneğin; peki “Yatırım yaptın mı?” Bizim örneklemimizin çok küçük bir kısmı aslında kripto para yatırımcısı. O halde dedik, “Sana göre kripto para yatırımı uzun vadeli bir yatırım mı?” Şimdi bizim hep konuştuğumuz mevzulardan bir tanesi budur. Yani anketimizin ilk kısımlarında da bunu sorguladık. Portföyünü ne kadar da bir değiştiriyorsun, ne kadar süre elinde tutuyorsun? Hani finansal okuryazarlığa baktığımızda hani bir portföy mantığına baktığımızda ya da hisse senetleriyle ilgili biz eğitim verdiğimizde hep şunu söyleriz. Finansal piyasalar alım satımın çok kuvvetli olmaması gereken yerler. Yani eğer hele ki bunu bilmiyorsanız eğer yatırımlarınızı uzun vadede konumlandıracağınız şekilde kendinizi şekillendirmelisiniz. Kripto paralar özelinde de bunu sorduğumuzda kripto paraların yatırımcıların çok önemli bir kısmı yaklaşık %70’lik bir kısmı o şekilde söyleyeyim. Uzun vadeli bir yatırım aracı olduğuna inanmıyor. Bu çok normal. Çünkü kripto para piyasası deyince aklımıza herkesin olduğu gibi bitcoin geliyor. Bitcoinin son birkaç yıllık gelişimine, sürecine baktığımızda 2009 yılında piyasaya sürülmüş ama hani bir %90’lık bir gerilemeden bahsediyoruz. 3 haneli yükselmelerden bahsediyoruz. Bu mesela çok dalgalanmanın yüksek olduğu bir yatırım aracı aslında bitcoin özelinde kripto para genelinde konuştuğumuzda. Nitekim yatırımcılar da bunu kısa vadede al-sat şeklinde yaptıklarını belirtmişler. Peki dedik: “Kendini kripto para konusunda nasıl hissediyorsun?” Yani yatırım yapmamış olabilir ama bakış açısının ne olduğunu sorgulamaya çalıştık. Şöyle alt kırılımlara baktığımızda yatırım yapan yatırımcının dahil olmak üzere kripto para yatırımı yapsa bile aslında çok güven duymadığını net bir şekilde anketimizde gözlemliyoruz. Bu tabii çok beklediğimiz bir sonuç. Yani son herhalde bir 3-4 yıldır çok yoğun bir şekilde biz kripto piyasalara ilişkin konuşuyoruz. Pandeminin bence burada çok büyük bir etkisi oldu. Dijitale çok daha yatkın bir hale geldik dünya olarak ama yatırımcı halen çok gri. Aynı anketi tahmin ediyorum. Yurt dışında farklı bir yatırımcı kitlesine yapsak benzer sonuçlar elde ederiz. Şunları sıralamasını istedik biz Zeynep Hanım. Tamam, kripto para yatırımı sana göre riskli bir yatırım ama neden riskli dediğimizde birkaç faktör var ve bunları kendi içerisinde sıralamalarını istediğimizde 1 numaraya regülasyon eksikliğini koyuyorlar. Şimdi şöyle bir şey düşünelim. Biz işte Luna krizi yaşandı. 2022’yi kapattık FTX yaşandı. Bizde Thodex. Bunların geneline baktığımızda bu borsaların batmasının altında farklı nedenler var. Hani kimisinin altında yolsuzluk kimisinin altında aktiflerini doğru yönetememek kimisinin altında hack edilme gibi bunun gibi birtakım örnekler var. Yatırımcının ilk başta aslında yolsuzluğu ya da siber güvenlikten endişe ediyor olması lazım değil mi? Çünkü kurguladığımız ya da yaşadığımız skandalların çoğunluğu bunlar üzerine kurgulanmış durumda ama bizim örneklemimizdeki, 3 yıldır yaptığımız verilerde hep aynı şeyi görüyoruz. 1 numaraya yatırımcı regülasyon eksikliğini koymuş. Yani şöyle bir inanç var, yaklaşım var diyelim. Diyor ki yatırımcı ben kripto paraya karşı olumluyum ya da olumsuzum ama devletlerin bu işe bir el atması gerekiyor. Regülasyonun son derece önemli olduğunu burada vurgulamışlar. Bununla ilgili çeşitli çalışmalar olduğunu biz biliyoruz. Regülasyon çalışmaları bizim Merkez Bankamız tarafından da yapılıyor. Avrupa Birliği’nin gelişimi var. G20’nin kendi içerisinde birtakım çalışmaları var. Amerika Birleşik Devletleri piyasasında süre gelecek birtakım çalışmalar var. Ama şimdiye kadar tam olarak bir yere oturtulabildi mi, bir çerçeve çizilebildi mi? Hani benim kişisel görüşüm kripto para özelinde regülasyonda halen devletlerin biraz geri planda durduğu yönünde.

Zeynep Özyol: Prof. Dilek Teker Işık Üniversitesi İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü Başkanı çok teşekkürler katıldınız. Çalışmanızın detaylarını bizimle paylaştınız. Bizi bilgilendirdiğiniz için sağ olun. İyi akşamlar.

Dilek Teker: Teşekkürler.

***** Video burada sona eriyor. *****